

Тетяна Гнаткович, Олена Котусенко, Оксана Опачко

ДОРОЖНЯ КАРТА

**вчителя мовно-літературної галузі:
інструментарії оцінювання**

**(для 5-6 та 7-11 класів
закладів загальної середньої освіти з навчанням
мовами національних меншин)**

Рецензенти:

Горошкіна О.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України;

Ребрик Н.Й., доцент кафедри педагогіки та психології Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат філологічних наук;

Борисова Є.Є., учителька української мови та літератури навчально-виховного комплексу „Загальноосвітня школа І ступеня з угорською мовою навчання – угорськомовна гімназія” Ужгородської міської ради Закарпатської області.

*Схвалено для використання в освітньому процесі
Науково-методичною радою
Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти
(Протокол №2 від 12.06.2023)*

*Схвалено для використання в освітньому процесі
Комісією з літератури (української та зарубіжної)
Науково-методичної ради з питань освіти
Міністерства освіти і науки України
(Протокол №6 від 18.08.2022)*

*Схвалено для використання в освітньому процесі
Комісією з української мови
Науково-методичної ради з питань освіти
Міністерства освіти і науки України
(Протокол №4 від 07.09.2022)*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА	4
ТЕМАТИЧНЕ, СЕМЕСТРОВЕ ТА РІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ.....	9
НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	11
УКРАЇНСЬКА МОВА	12
5 – 6 класи.....	12
Орієнтовний формат запису журнальної сторінки	15
7-11 класи	16
Перевірка знаннєвого компонента (оцінювання мовних знань і вмінь).....	18
Основні види письмових робіт з української мови.....	19
Поточне оцінювання в процесі поурочного вивчення теми	19
Критерії оцінювання знань, умінь та навичок учнів у процесі поурочного вивчення теми з української мови	21
ХАРАКТЕРИСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	24
I. СПРИЙМАЄ УСНО ІНФОРМАЦІЮ НА СЛУХ / АУДІОВАННЯ	24
<i>Оцінювання аудіювання</i>	<i>25</i>
II. УСНО ВЗАЄМОДІЄ ТА ВИСЛОВЛЮЄТЬСЯ / ГОВОРІННЯ	25
1. <i>Діалогічне мовлення</i>	<i>25</i>
<i>Критерії оцінювання діалогу.....</i>	<i>26</i>
<i>Оцінювання мовного оформлення діалогу.....</i>	<i>27</i>
2. <i>Монологічне мовлення (усні переказ і твір).....</i>	<i>28</i>
<i>Оцінювання усного переказу/твору.....</i>	<i>29</i>
III. СПРИЙМАЄ ПИСЬМОВІ ТЕКСТИ / ЧИТАННЯ	29
1. <i>Читання вголос.....</i>	<i>29</i>
<i>Критерії оцінювання читання вголос</i>	<i>30</i>
2. <i>Читання мовчки</i>	<i>30</i>
<i>Оцінювання читання мовчки</i>	<i>31</i>
IV. ПИСЬМО (ПИСЬМОВІ ПЕРЕКАЗ / ТВІР / ЕСЕ / ДИКТАНТ)	32
1. <i>Переказ. Переказ із творчим завданням</i>	<i>33</i>
2. <i>Твір</i>	<i>34</i>
3. <i>Есе/есей.....</i>	<i>34</i>
<i>Мовне оформлення перевірки письмового переказу/твору/есе.....</i>	<i>36</i>
<i>Критерії оцінювання письмового переказу/твору/есе</i>	<i>37</i>
4. <i>Диктант. Оцінювання правописних (орфографічних і пунктуаційних)</i>	<i>40</i>
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА.....	42
5-6 класи	42
7 – 11 класи.....	43
Орієнтовний формат запису журнальної сторінки з української літератури у 5- 6 клас	46
ВИДИ РОБІТ ІЗ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	47
Критерії оцінювання знань, умінь та навичок учнів у процесі поурочного вивчення теми з української літератури.....	48
Виразне читання.....	49
<i>Вимоги до виразного читання</i>	<i>49</i>
<i>Критерії оцінювання виразного читання напам'ять художніх творів (за О.О. Ісаєвою).....</i>	<i>49</i>
Ведення зошитів.....	50
Джерела.....	52

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

Зміст навчання української мови в Новій українській школі базується на компетентнісному, особистісно зорієнтованому й діяльнісному підходах до освітнього процесу, важливими складниками яких є спрямованість не тільки на засвоєння учнями різноманітних знань і вмінь, а й на підготовку до життя, на навчання розв'язувати проблеми, що виникають на їхньому шляху, оволодіння такими якостями, які сприятимуть учням/ученицям успішно здійснювати свою діяльність у різних ситуаціях. Технологізація цього процесу передбачає спеціальне конструювання навчального дидактичного матеріалу, системи уроків, методичних рекомендацій до проведення їх тощо.

Моделльні навчальні програми з української мови та літератури, зарубіжної літератури для 5-6 класів створено згідно з Державним стандартом базової середньої освіти, затвердженим у 2020 році, та з метою наскрізного впровадження механізму реалізації завдань компетентнісного підходу в навчанні української мови в контексті положень „Нової української школи”.

У зв'язку з цим розроблено новий формат пояснювальної записки до модельних навчальних програм, де визначено ієрархію цілей навчання, зазначено мету базової середньої освіти, уточнено предметну мету. Відповідно до поставлених цілей навчання української мови та літератури, зарубіжної літератури і стратегій модернізації освіти в Україні конкретизовано завдання навчальних предметів.

З огляду на сказане вище дорожня карта вчителя мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання включають нормативно-правову базу, а саме:

1. Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 „Про освіту”.

(Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017).

Відповідно до статті 1 розділу I Закону України „Про освіту” визначено основні терміни та їх визначення, зокрема:

„22) *результати навчання* – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів”.

2. Закон України №463-IX від 16.01.2020 „Про повну загальну середню освіту”.

Стаття 10 розділу III про організацію освітнього процесу:

„1. Освітній процес у закладах освіти організовується відповідно до Закону України "Про освіту", цього Закону, інших актів законодавства, освітньої програми

(освітніх програм) закладу освіти та спрямовується на виявлення та розвиток здібностей та обдарувань особистості, її індивідуальних здібностей, *досягнення результатів навчання*, прогресу в розвитку, зокрема формування і застосування відповідних компетентностей, визначених державними стандартами”.

3. Концепція „Нова українська школа”.

У процесі запровадження компетентнісного підходу буде створено нову систему вимірювання й оцінювання *результатів навчання*, тому й відбуватимуться зміни щодо змісту зовнішнього незалежного оцінювання.

Канва розвитку учня/учениці: уміння читати, уміння формулювати й висловлювати думку, критично мислити, логічно захищати позиції, ініціативність, творчість, уміння визначити проблему, передбачити ризики, пропонувати способи розв’язання, емоційний інтелект, робота в команді.

4. Державний стандарт базової середньої освіти.

(Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898).

Документ містить опис компетентнісного потенціалу та вимоги до обов’язкового навчання учнів у дев’яти освітніх галузях, першою з яких є **мовно-літературна**.

Для кожної галузі Державний стандарт окреслює *мету і групи загальних результатів*, які конкретизовано через обов’язкові результати для кожного з циклів.

Вимоги до обов’язкових результатів навчання учнів/учениць містять такі компоненти:

- групи результатів навчання учнів, що охоплюють споріднені загальні результати;
- спільні для всіх рівнів загальної середньої освіти загальні результати навчання учнів, через які реалізується компетентнісний потенціал галузі;
- конкретні результати навчання учнів, що визначають їх навчальний прогрес за освітніми циклами;
- орієнтири для оцінювання, на основі яких визначається рівень досягнення учнями результатів навчання на завершення відповідного циклу.

Метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного й національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень.

У додатках 1, 2 Державного стандарту визначено:

1) компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі та базові знання, що передбачає формування вмінь і системи ставлень засобами знань про інформацію, комунікацію, текст і мовні засоби (додаток 1);

2) вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів із мовно-літературної освітньої галузі (українська мова, українська література, зарубіжні літератури (у перекладі українською мовою) для класів (груп) з українською мовою навчання) (додаток 2).

Обов'язкові результати навчання в Державному стандарті згруповано так:

№	Результати навчання	Уміння
1	Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях:	<ul style="list-style-type: none"> - сприймає усну інформацію; - перетворює інформацію з почутого повідомлення (художнього тексту, медіатексту тощо) в різні форми повідомлень; - виокремлює усну інформацію; - аналізує та інтерпретує усну інформацію; - оцінює усну інформацію...
2	Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах (художніх текстах, медіатекстах тощо) та використання інформації для збагачення власного досвіду.	<ul style="list-style-type: none"> - сприймає текст; - аналізує та інтерпретує текст; - збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід; - оцінює текст; - обирає текст для читання; - перетворює текстову інформацію; - читає творчо...
3	Висловлення думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими в цифровому просторі, дотримання норм літературної мови.	<ul style="list-style-type: none"> - створює письмові висловлення; - взаємодіє письмово в режимі реального часу (в цифровому середовищі); - редагує письмові тексти; - висловлює і захищає власні погляди, ідеї, переконання; - використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок; - регулює власний емоційний стан;
4	Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними й літературними явищами, аналіз їх	<ul style="list-style-type: none"> - досліджує мовні явища; - використовує знання з мови у мовленнєвій творчості.

У документі чітко окреслено *ключові компетентності*, якими мають оволодіти учні/учениці після закінчення кожного з двох циклів – адаптаційного (5–6 класи) і базового предметного навчання (7–9 класи), та *наскрізні вміння*:

читати з розумінням,
висловлювати власну думку усно і письмово,
критично та системно мислити,
діяти творчо,
виявляти ініціативність,
здатність логічно обґрунтувати позицію,
конструктивно керувати емоціями,
оцінювати ризики,
приймати рішення,
розв'язувати проблеми.

5-6. Модельна навчальна програма → навчальна програма.

Статтею 1 Закону України „Про повну загальну середню освіту” означено тлумачення основних термінів, зокрема:

„7) модельна навчальна програма – документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендованій для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством;

8) навчальна програма – документ, що визначає послідовність досягнення результатів навчання учнів з навчального предмета (інтегрованого курсу), опис його змісту та видів навчальної діяльності учнів *із зазначенням орієнтовної кількості годин*, необхідних на їх провадження, та затверджується педагогічною радою закладу освіти”.

Ключова відмінність між модельною і навчальною програмами в тому, що модельна програма не вказує кількість годин, порядок вивчення тем й інструментарій для вчителя відповідно до рівня навчання, а скеровує роботу вчителя на формування предметних, метапредметних та особистісних результатів.

Навчальна програма повинна містити:

- 1) опис результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено Державним стандартом та/або відповідною модельною програмою,
- 2) розподіл навчальних годин на вивчення кожного тематичного блоку з урахуванням очікуваних результатів навчання, визначених навчальною програмою,
- 3) опис видів навчальної діяльності.

Розробляючи навчальну програму, **педагоги можуть вносити зміни** у пропонуваній модельною навчальною програмою зміст навчального предмета/ інтегрованого курсу, відповідно до підготовленості класу, регіональних особливостей, ро-

бочого навчального плану школи, необхідності своєчасного реагування на конкретні умови, у яких відбувається освітній процес, зокрема: *доповнювати зміст програми, включаючи регіональний компонент; розширювати/поглиблювати або уцілювати зміст окремих елементів (розділів, тем, модулів тощо) програми, зважаючи на потреби учнів, матеріально-технічне забезпечення закладу освіти, запити батьків, громади тощо; доповнювати тематику практичних/творчих робіт; вилучати окремі питання з метою уникнення надмірної деталізації змісту навчального матеріалу. Загальний обсяг таких змін може досягати 20%*. Також учитель може змінювати послідовність вивчення тем, не порушуючи логічної послідовності досягнення результатів навчання.

Навчальна програма структурується за зразком модельних програм, затверджується педагогічною радою закладу освіти.

Учитель складає календарне планування відповідно до навчальної програми. Календарно-тематичне планування здійснюється педагогом у довільній формі й може бути об'єднано з навчальною програмою в один документ (Додаток до листа МОН України від 19.08.2022 р. № 1/9530-22).

7. Оцінювання результатів навчання.

Відповідно до статті 17 розділу III Закону України „Про повну загальну середню освіту” щодо освітнього процесу врегульовано *оцінювання результатів навчання*:

„1. Кожен учень має право на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та доброзесне оцінювання результатів його навчання незалежно від виду та форми здобуття ним освіти.

2. Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є *формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання, державна підсумкова атестація, зовнішнє незалежне оцінювання*.

3. Формувальне, поточне та підсумкове оцінювання результатів навчання учнів на предмет їх відповідності вимогам навчальної програми, вибір форм, змісту та способу оцінювання здійснюють педагогічні працівники закладу освіти.

Підсумкове оцінювання результатів навчання учнів за сімейною (домашньою) формою здійснюється не менше двох разів на рік.

4. За вибором закладу освіти оцінювання може здійснюватися за власною шкалою оцінювання результатів навчання учнів або за системою оцінювання, визначеною законодавством.

У разі запровадження закладом освіти власної шкали оцінювання результатів навчання учнів ним мають бути визначені правила переведення до системи оцінювання, визначеної законодавством.

Річне оцінювання та державна підсумкова атестація здійснюються за системою оцінювання, визначеною законодавством, а результати такого оцінювання відображаються у свідоцтві досягнень, що видається учневі щороку в разі переведення його на наступний рік навчання”.

ТЕМАТИЧНЕ, СЕМЕСТРОВЕ ТА РІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ

ТЕМАТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ здійснюється на основі поточного оцінювання з урахуванням проведених діагностичних (контрольних) робіт.

Під час виставлення тематичного бала з української мови, української літератури, зарубіжної літератури результати перевірки робочих зошитів, зазвичай, **не враховують** (Наказ МОН № 289 від 01 квітня 2022 р.).

СЕМЕСТРОВУ ОЦІНКУ в 5-6 класах ставлять за результатами тематичного оцінювання та контролю груп загальних результатів, які визначені в Державному стандарті базової середньої освіти (Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 р.), у Свідоцтві досягнень учня/учениці (Наказ МОН № 289 від 01 квітня 2022 р., додаток 1):

1. Сприймає усну інформацію на слух / Аудіювання.
2. Усно взаємодіє та висловлюється / Говоріння.
3. Сприймає письмові тексти / Читання.
4. Письмово взаємодіє та висловлюється / Письмо.

Якщо рівень результатів навчання учня/учениці визначити неможливо з якихось причин, у класному журналі та свідоцтві досягнень, таблиці навчальних досягнень роблять запис „не атестований(а) (н/а)”.

РІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ у 5-6 класах здійснюється на підставі загальної оцінки результатів навчання за I та II семестри.

У Свідоцтві досягнень у графі „Рік” ставиться одна оцінка – загальна оцінка результатів навчання за рік. Оцінки за групи результатів навчання у графі „Рік” не виставляються, оскільки вони мають бути враховані в оцінках за семестри.

Графу „Характеристика навчальної діяльності” у Свідоцтві досягнень учня/учениці у **5-6 класах**, сформовану відповідно до переліку наскрізних умінь, визначених у Державному стандарті базової середньої освіти заповнює класний керівник за результатами спостережень, проведених спільно з учителями-предметниками, які працюють із класом. Спостереження проводять упродовж року за планом, визначеним закладом освіти.

Семестрове та річне оцінювання результатів навчання здійснюють за 12-бальною системою (шкалою), а його результати позначають цифрами від 1 до 12.

Записи „Аудіювання”, „Говоріння”, „Читання”, „Письмо”, тематичну та семестрову оцінки ставлять в окремій колонці без дати.

Рекомендуємо у класних журналах та Свідоцтві перед виставленням підсумкової оцінки у відповідних графах результатів навчання зазначати першу літеру („В”, „Д”, „С”, „П”), що відповідає назві рівня досягнень орієнтовних критеріїв оцінювання результатів навчання з предметів (Високий, Достатній, Середній, Початковий) **або за допомогою виставлення відповідних балів.** Акцентуємо увагу, що заклади освіти мають право на свободу вибору форм, змісту та способів оцінювання за рішенням педагогічної ради (Наказ МОН № 289 від 01.04.2022 р. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (додаток 1) https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86195/

У разі відсутності учня/учениці рекомендуємо учителю скористатися такими нормативними документами:

- 1) наказ МОН № 290 від 01.04.2022 „Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року”;
- 2) наказ МОН № 289 від 01.04.2022 р. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти.

НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Навчання в умовах війни – неочікуваний виклик, який засвідчив рівень володіння учителів і учнів/учениць важливими навичками ХХІ століття – використання технології дистанційного навчання. Перед кожним закладом загальної середньої освіти, кожним педагогічним працівником постала низка проблем щодо оптимальних форми та способу організації навчання з використанням технологій змішаного навчання задля рівного доступу учнів/учениць до отримання якісних освітніх послуг.

В умовах воєнного стану формат освітньої діяльності в Україні відбувається в офлайн чи в змішаному режимі та потребує технічного забезпечення й індивідуального планування, а саме: складання календарно-тематичного плану, у якому представлені теми для самостійної роботи і теми, які вимагають пояснення вчителя; обов'язкова робота з матеріалом підручника; для уникнення перевантаження учитель забезпечує учнів/учениць доступними та цікавими завданнями.

Оцінювання результатів навчальної діяльності може здійснюватися в синхронному або асинхронному режимі.

Синхронний режим дозволяє забезпечити більш об'єктивне оцінювання, проте вимагає відповідного технічного забезпечення у вчителя та всіх учнів/учениць. Оскільки залишається ризик технічних збоїв під час виконання завдань, слід застосовувати індивідуальний підхід та передбачити можливість повторного виконання тесту (контролю різних видів мовленнєвої діяльності, виконання тестових завдань, написання літературного диктанту, декламування напам'ять).

Асинхронний режим є більш гнучким у застосуванні, оскільки учні/учениці можуть виконувати завдання у зручний час, проте менш об'єктивним.

УКРАЇНСЬКА МОВА

5 – 6 класи

У 2023/2024 навчальному році вивчення української мови в 5-6 класах з навчанням мовами національних меншин буде здійснюватися за такими модельними програмами: „Українська мова для класів з навчанням молдовською мовою. 5–9 класи” для закладів загальної середньої освіти (автори Свінтковська С. А., Верготі Л. Т., Ткаченко С. І., Цимбал Т. В.), „Українська мова для класів з навчанням румунською мовою. 5 – 9 класи” для закладів загальної середньої освіти (автори: Фонарюк Т.І., Кульбабська О.В., Філіп Ю.Л., Костіна-Кніжницька А.В., Сиротюк О.М.), „Українська мова для класів з навчанням угорською мовою. 5-9 класи” для закладів загальної середньої освіти (автори Гнаткович Т. Д., Шумицька Г. В., Борисова Є. Е., Лукач А. Ю.), „Українська мова для класів з навчанням угорською мовою. 5-9 класи” для закладів загальної середньої освіти (автори-укладачі Черничко С. С., Певсе А. А., Кордонець О. О., Барань Є. Б., Чонка Т. С., Павлович Ю. П., Беца С. Д., Кантор С. І., Кейзі-Бак С. В., Копас І. А., Павлович О. М., Стець М. М., Чейке О. С.), рекомендованими наказом Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 (програми розміщені на офіційному вебсайті МОН за покликанням: <https://mon.gov.ua/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-kl>);

Програми розміщені на офіційному сайті МОН за покликанням: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>.

Рекомендована кількість годин на вивчення української мови в 5 - 6 класах із навчанням молдовською, румунською, угорською мовами по 4 год на тиждень (140 годин на рік). Кількість годин на вивчення тієї чи іншої теми вчитель розподіляє самостійно, залежно від рівня підготовленості учнів/учениць.

**Рекомендовані види робіт з української мови у 5–6 класах
у закладах загальної середньої освіти
з навчанням мовами національних меншин****

Семестри	5 клас		6 клас	
	I	II	I	II
Діагностування (у різний спосіб) прогресу набуття учнями знань і компетентностей)	4	4	4	4
1. Сприймає усну інформацію на слух / Аудіювання				
<i>Аудіювання</i>	1	1	1	1
2. Усно взаємодіє та висловлюється / Говоріння *				
<i>діалог*</i>	1	-	1	-
<i>усний переказ*</i>	1	-	1	-
<i>усний твір*</i>	-	1	-	1
3. Сприймає письмові тексти/ Читання				
<i>читання вголос*</i>	1	-	1	-
<i>читання мовчки</i>	-	1	-	1
4. Письмово взаємодіє та висловлюється / Письмо				
<i>Списування</i>	1	-	-	-
<i>Переказ</i>	1	1	1	1
<i>Диктант</i>	1	1	1	1

* Види діяльності, перевірка яких здійснюється індивідуально протягом семестру (на розсуд учителя); для них не виділяються окремі уроки.

**Таблиця має рекомендаційний характер. Учитель може ставити оцінки за обов'язкові групи загальних результатів (аудіювання, говоріння, читання, письмо) на основі різних видів робіт (зазначених у навчальних програмах) або на основі спостереження за поступом учнів протягом семестру. Кількість і види таких робіт на семестр учитель може планувати самостійно.

Під час оцінювання загальних результатів, які прописані в Стандарті й у Свідощті досягнень учня/учениці 5-6 класів, РЕКОМЕНДУЄМО враховувати оцінки за такі види робіт*:

I семестр	II семестр
1. Аудіювання 2. Говоріння — <i>діалог</i> 3. Читання — <i>читання вголос</i> 4. Письмо — <i>списування + письмовий переказ + диктант</i> (одна оцінка, яка є середнім арифметичним за виконані роботи)	1. Аудіювання 2. Говоріння — <i>усний переказ</i> 3. Читання — <i>читання мовчки</i> 4. Письмо — <i>письмовий переказ + диктант</i> (одна оцінка, яка є середнім арифметичним за виконані роботи)
Оцінки за списування, переказ, диктант не враховуємо в тематичні.	

*Таблиця має рекомендаційний характер. Учитель може ставити оцінки за обов'язкові групи загальних результатів (аудіювання, говоріння, читання, письмо) на основі різних видів робіт (зазначених у навчальних програмах) або на основі спостереження за поступом учнів протягом семестру. Кількість і види таких робіт на семестр учитель може планувати самостійно.

Оцінки за „Аудіювання”, „Говоріння”, „Читання”, „Письмо” ураховуються в семестровий бал.

Оцінка за письмовий твір/переказ з української мови є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють у колонці з датою написання роботи (надпис у колонці „Твір”, „Переказ” не робиться).

Акцентуємо увагу, що в разі відсутності учня/учениці на одному зі спарених уроків під час написання контрольного твору, переказу рекомендуємо дати індивідуальне завдання, визначене вчителем. Зазначене завдання виконується учнем/ученицею під час уроку.

Орієнтовний формат запису журнальної сторінки

Українська мова у 5 - 6 класах

I семестр

№	Місяць і число / Прізвище та ім'я учня \ учениці	09	27	Зошит	Тематична	24	28	Зошит	Тематична	05	15	Зошит	Тематична	20	29	Зошит	Тематична	Аудіювання	Говоріння	Читання	Письмо	I семестр	Скоригована
		/	/		/	/	/		/	/	/		/	/	/		/	/	/	/	/	/	
1.	Биба Богдан		8	6	8	7	8	8	8		8	9	8		9	8	9	8	8	8	8	8	
2.	Зінченко Вікторія		7	7	7		7	9	7		7	8	7		8	9	8	7	8	7	7	7	
3.	Куртанич Діана		9	9	9	9	10	9	10		9	10	10		10	9	10	10	9	10	10	10	

II семестр

№	Місяць і число / Прізвище та ім'я учня \ учениці	29	Зошит	27	Зошит	Тематична	26	28	Зошит	Тематична	15	20	Зошит	Тематична	17	29	Зошит	Тематична	Аудіювання	Говоріння	Читання	Письмо	II семестр	Скоригована	Річна
		/		/		/	/	/		/	/	/		/	/	/		/	/	/	/	/	/		
1.	Биба Богдан		8	7	8	7	7	8	8	8		8	9	8	8	8	8	8	9	8	8	8	8		8
2.	Зінченко Вікторія		7	7	7	7		8	9	8		7	8	7		7	8	7	7	7	7	7	7		7
3.	Куртанич Діана		9	9	9	9	9	9	9	10		9	10	9	10	10	10	10	10	9	10	9	10		10

7-11 класи

Вивчення української мови в 7-9, 10-11 класах із навчанням мовами національних меншин закладів загальної середньої освіти здійснюватиметься за:

у **7–9 класах** за навчальними програмами, затвердженими наказом МОН України від 07.06.2017 № 804 „Про оновлені навчальні програми для учнів 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів” зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698 (програма розміщена на офіційному вебсайті МОН за покликанням: <https://mon.gov.ua/navchalni-programi-5-9-kl>);

у **10–11 класах** за навчальними програмами, затвердженими наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407 „Про надання грифу МОН навчальним програмам для учнів 10–11 класів закладів загальної середньої освіти” зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698 (Програми розміщені на офіційному вебсайті МОН за покликанням: <https://mon.gov.ua/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>).

Вивчення української мови в 7-9, 10-11 класах з навчанням мовами національних меншин закладів загальної середньої освіти відбуватиметься на засадах компетентнісного підходу. Окрім обов’язкових видів творчих робіт, до навчальної програми включено рекомендовані, право вибору яких надано вчителю, змінювати теми висловлень відповідно до інтересів і потреб кожного класу. Учитель може обирати послідовність розкриття навчального матеріалу в межах окремої теми, але так, щоб не порушувалася логіка його викладу.

Зауважимо, що кількість годин, зазначених у програмі на вивчення української мови в основній школі, розподілено таким чином:

7 клас	8 клас	9 клас
2,5 (88 год, 3 год – резерв для використання на розсуд учителя)	2 (70 год, 4 год – резерв для використання на розсуд учителя)	2 (70 год, 4 год – резерв для використання на розсуд учителя)

**Фронтальні та індивідуальні види контрольних робіт
з української мови в закладах загальної середньої освіти
з навчанням мовами національних меншин у 7–9 класах**

	7 клас		8 клас		9 клас	
	I	II	I	II	I	II
Фронтальні види контрольних робіт						
Перевірка мовної теми	3	3	2	2	2	2
Письмо: переказ	1	1	1	1	1	1
твір	-	1	1	1	1	1
Правопис: диктант	1	1	1	1	1	1
Аудіювання	-	1	-	1	-	1
Читання мовчки	1	-	1	-	1	-
Індивідуальні види контрольних робіт						
Говоріння: діалог	1	-	1	-	1	-
усний переказ	1	-	1	-	1	-
усний твір	-	1	-	1	-	1
читання вголос	-	1	-	1	-	1
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5

**Фронтальні та індивідуальні види контрольних робіт
з української мови в закладах загальної середньої освіти
з навчанням мовами національних меншин у 10-11 класах**

	10 клас		11 клас	
	I	II	I	II
Фронтальні види контрольних робіт				
Перевірка мовної теми	2	2	2	2
Письмо: переказ	1	1	1	1
Твір	1	-	1	-
Диктант	1	1	1	1
Аудіювання	-	1	-	1
Читання мовчки	1	-	1	-
Індивідуальні види контрольних робіт				
Говоріння: діалог	1	-	1	-
усний переказ	1	-	1	-
усний твір	-	1	-	1
Перевірка зошитів	4	5	4	5

У таблиці зазначено мінімальну кількість фронтальних видів контрольних робіт, учитель на власний розсуд має право збільшувати цю кількість, залежно від

рівня підготовленості класу, здібностей конкретних учнів/учениць, умов роботи тощо.

Перевірка знаннєвого компонента (оцінювання мовних знань і вмінь)

Оцінювання мовних знань і вмінь здійснюється тематично. Зміст контролю визначається згідно з функціональним підходом до шкільного мовного курсу.

1. Перевірці підлягають знання та вміння з мови, які необхідні передусім для правильного використання мовних одиниць.

Перевірка здійснюється фронтально в письмовій формі із застосуванням завдань тестового характеру.

Учням пропонується:

- розпізнавати вивчені мовні явища;
- групувати, класифікувати;
- сполучати слова, доповнювати, трансформувати речення, добираючи належну форму слова, потрібну лексему, відповідні засоби зв'язку між частинами речення, між реченнями у групі пов'язаних між собою речень тощо;
- виявляти розуміння значення мовних одиниць та особливостей їх використання в мовленні.

2. Для контрольної перевірки використовуються завдання тестового характеру, складені на матеріалі слова, сполучення слів, речення, груп пов'язаних між собою речень. Учитель визначає, який із запропонованих нижче варіантів тестового контролю з його погляду доцільніший.

Варіант перший. Учням/ученицям пропонується 12 тестових завдань із вибором правильних відповідей.

Варіант другий. Рекомендується пропонувати учням/ученицям 6 завдань, складність яких збільшується від класу до класу. Два з них мають торкатися розпізнавання мовних одиниць, а чотири – їх побудови, реконструювання, редагування, використання. До кожного завдання учням/ученицям пропонується дібрати власні приклади.

3. *Одиниця контролю:* вибрані учнями/ученицями правильні варіанти виконання завдань тестового характеру та самостійно дібрані приклади.

4. Оцінювання результатів контрольної роботи здійснюється так.

Варіант перший. За кожні правильно виконані 12 завдань учень/учениця отримує 1 бал.

Варіант другий. За правильне виконання запропонованих 6 завдань, учень/учениця отримує 1 бал, а також 1 бал за самостійний добір прикладів до кожного завдання.

Отже, за зазначену вище роботу учень/учениця може отримати від 1 бала до 12 балів. Якщо учень/учениця з певних причин не виконав/ла роботу, він/вона має пройти відповідну перевірку додатково задля того, щоб отримати відповідний бал.

Основні види письмових робіт з української мови

Основними видами письмових робіт з української мови є такі:

- класні й домашні вправи (кількість домашніх вправ – одна або дві (на розсуд учителя), але не більше двох; якщо ж уроки спарені, то для виконання вдома пропонується дві або три вправи);
- словникові диктанти (кількість слів у словниковому диктанті: 12 – у 5 класі, 24 – у 6–8 класах, 36 – у 9–10 класах, 48 – в 11 класі);
- навчальні диктанти, твори й перекази;
- самостійні роботи;
- тестові завдання (як відкритої, так і закритої форми);
- складання таблиць, схем, написання конспектів (у старших класах), робота зі словниками та інші види робіт, передбачені чинними програмами.

Аналіз контрольних письмових творів і переказів, а також контрольних диктантів виконують у робочому зошиті.

Поточне оцінювання в процесі поурочного вивчення теми

Згідно з особливостями нових підходів оцінювання розширює свої функції:

- *навчальна* (забезпечувати зворотний зв'язок між учителем і учнем/ученицею як передумови підтримання дієвості й ефективності процесу навчання);

- *діагностико-коригувальна* (визначати рівні навчальних досягнень учнів/учениць; прогалини в них, причини труднощів у навчанні, шляхи усунення їх; виявляти рівні сформованості компетентностей учнів/учениць, їхню готовність до засвоєння нових знань, опанування вмінь і навичок, а також здатність працювати самостійно);

- *стимулювальна* (стимулювати в учня/учениці бажання покращувати власні освітні результати, відповідати за них);

- *сприяльна* (допомагати вчитися, усвідомлювати важливість і необхідність інформації, виявити прогалини в знаннях і вміннях);

- *динамічна* (фіксувати динаміку знаннєвого, поведінкового, ціннісного й особистісного складників формування особистості учня/учениці порівняно з попередніми досягненнями чи невдачами);

- *мотивувальна* (мотивувати в учнів/учениць інтерес до предмета, прагнення досягати успіху);

- *спонукальна* (активізувати учнів/учениць до пізнавальної навчальної діяльності);

- *виховна* (впливати на формування діяльнісних й особистісних характеристик учня/учениці – відповідальності, активності, ініціативності, організованості, сумлінності, працьовитості, дбайливості, охайності тощо);

- *рефлексійна* (залучати учнів/учениць до самооцінювання, підтримувати їхню високу самооцінку).

Згідно з такими функціями, оцінювання розглядається як один із засобів ефективного управління освітнім процесом, а не засобом налагодження дисципліни. Відповідно основною функцією оцінки є не контроль результатів і підбиття підсумків, а стимулювання покращення якості досягнень учнів/учениць, ефективний засіб зворотного зв'язку щодо ступеня власних досягнень і як засіб самооцінювання.

Основні завдання:

- установлення й оцінювання рівнів розуміння й засвоєння окремих елементів змісту теми;
- установлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх тем;

- закріплення знань, умінь і навичок.

Форми поточного оцінювання:

- індивідуальне опитування;
- групове опитування;
- фронтальне опитування.

Види робіт:

- виконання учнями/ученицями різних видів письмових робіт;
- взаємоконтроль учнів/учениць у парах і групах;
- самоконтроль;
- ІКТ-технології на уроці;
- усне повідомлення на лінгвістичну тему тощо.

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок учнів у процесі поурочного вивчення теми з української мови

Рівень	Бали	Розуміння й засвоєння учнями вивченої теми
Початковий (Бали цього рівня одержують учні/учениці, які виявили незначні результати первинного засвоєння окремих елементів змісту теми)	1	В учня/учениці виникають значні труднощі в розумінні окремих елементів змісту теми, не дає самостійних відповідей, відповідає на запитання вчителя уривчастими реченнями стверджувального чи заперечного характеру
	2	Учень/учениця відповідає на елементарні запитання короткими репліками, що містять значні недоліки різного характеру, має нечіткі уявлення про окремі елементи змісту теми
	3	Учень/учениця відповідає на запитання короткими репліками, припускаючись помилок різного характеру, але сам не будує зв'язну відповідь
Середній (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які досягли певних успіхів розуміння й засвоєння окремих елементів змісту теми)	4	Учень/учениця слабо володіє теоретичним матеріалом, припускається чимало помилок у будові висловлення, відповідь не підтверджує належними прикладами; виявляє незначне розуміння мовних одиниць, може за зразком відтворювати певні дії

	5	Учень/учениця недостатньо розуміє мовну тему, стисло відповідає на нескладні теоретичні запитання, виявляє часткове розуміння мовної теми, здатний із певними неточностями давати визначення понять, формулювати правила
	6	Учень/учениця достатньо розуміє мовну тему, припускається низки помилок у будові відповіді, однак не вистачає самостійності суджень, аргументації; за допомогою вчителя аналізує мовне явище, порівнює, узагальнює й робить висновки; уміє виконувати практичні завдання за зразком
Достатній (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які достатньо розуміють зміст окремої теми, у цілому вправно виконують практичні завдання)	7	Учень/учениця розуміє мовну тему, однак демонструє невисокий рівень самостійності й аргументованості суджень, трапляються відхилення від теми, помилки у виконанні практичних завдань; уміє наводити окремі приклади на підтвердження власних думок
	8	Учень/учениця загалом вправно виконує теоретичні й практичні завдання, висловлює судження і певною мірою аргументує їх; уміє аналізувати, встановлювати зв'язки між явищами й фактами, робить висновки; відповідь повна, логічна, проте допускаються певні недоліки за кількома критеріями (трьома)
	9	Учень/учениця демонструє достатній рівень оволодіння мовною темою; чітко відповідає на теоретичні запитання, відповідь повна, логічна, чітко аргументована; виявляє вміння аналізувати й систематизувати інформацію, вправно виконувати практичні завдання, проте допускаються певні недоліки за кількома критеріями (двома)
Високий (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які продемонстрували високий рівень володіння теоретичним матеріалом, переконливо аргументують свої відповіді, вправно виконують практичні)	10	Учень/учениця виявляє високий рівень засвоєння мовного матеріалу, розуміє значення мовних одиниць та особливостей використання їх у мовленні; розпізнає вивчені мовні явища, групує, класифікує, робить висновки; відповідь будує повно й зв'язно; практичні завдання виконує чітко і правильно, проте за одним із критеріїв допускає певні недоліки

завдання)	11	Учень/учениця демонструє високий рівень засвоєння мовного матеріалу, розуміння значень мовних одиниць та особливостей використання їх у мовленні; розпізнає вивчені мовні явища, групує, класифікує, робить висновки; відповідь буде повно і зв'язно; практичні завдання виконує чітко й правильно, проте за одним із критеріїв можливі незначні недоліки, які самостійно виправляє
	12	Учень/учениця демонструє повне засвоєння мовного матеріалу; дає вичерпні відповіді на поставлені запитання, аргументує власну думку, робить логічні висновки й узагальнення; установлює зв'язки між вивченим і засвоєним змістом попередніх тем; висловлення цілісне, повне, логічно побудоване, правильне; практичні завдання виконує чітко й бездоганно, не допускає жодних помилок.

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

I. Сприймає усну інформацію на слух / **Аудіювання**

II. Усно взаємодіє та висловлюється / **Говоріння**

III. Сприймає письмові тексти / **Читання**

IV. Письмово взаємодіє та висловлюється / **Письмо**

I. СПРИЙМАЄ УСНУ ІНФОРМАЦІЮ НА СЛУХ / АУДІЮВАННЯ

Перевіряється здатність учня/учениці сприймати на слух незнайоме за змістом висловлювання із одного прослуховування:

а) розуміти мету висловлювання, фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, тему і основну думку висловлювання, виразально-зображувальні засоби прослуханого твору;

б) давати оцінку прослуханому.

1. Перевірка аудіювання учнів/учениць здійснюється фронтально за одним із варіантів.

Варіант перший: учитель читає один раз незнайомий учням/ученицям текст, а потім пропонує серію запитань з варіантами відповідей. Учні/учениці повинні мовчки вислухати кожне запитання, варіанти відповідей до нього, вибрати один із варіантів і записати лише його номер поряд із номером запитання: (наприклад, 1.3, де цифра „1” – номер запитання, а цифра „3” – номер обраної відповіді).

Варіант другий: учні/учениці одержують видрукувані запитання та варіанти відповідей на них і відзначають галочкою правильний з їхнього погляду варіант.

У п'ятому класі здобувачам освіти пропонуються 6 запитань з чотирма варіантами відповідей, у 6–9 класах – 12 запитань з чотирма варіантами відповідей.

2. Для одержання достовірних результатів тестування кількість варіантів відповідей на тестове завдання не повинна бути меншою від чотирьох. Запитання стосуються всіх зазначених вище характеристик висловлювання і розташовуються в порядку наростання їх складності.

3. *Одиниця контролю*: відповіді учнів/учениць на запитання за прослуханим текстом, одержані в результаті виконання тестових завдань.

Обсяг тексту аудіювання і тривалість звучання

Клас	Обсяг та час звучання текстів, що належать до			
	художнього стилю		інших стилів	
5-й	200–300 слів	3-4 хв	200–250 слів	2-3 хв
6-й	300–400 слів	4-5 хв	250–300 слів	3-4 хв
7-й	400–500 слів	5-6 хв	300–350 слів	4-5 хв
8-й	500–600 слів	6-7 хв	350–400 слів	5-6 хв
9-й	600–700 слів	7-8 хв	400–450 слів	6-7 хв
10-й	700–800 слів	9-10 хв	500–600 слів	8-9 хв
11-й	800–900 слів	10-12 хв	600–700 слів	9-11 хв

Оцінювання аудіювання

Правильна відповідь на кожне із 6 запитань оцінюється двома балами, кожне із 12 запитань оцінюється одним балом. Оцінювання здійснюється з огляду на те, що за цей вид діяльності учень/учениця може отримати від 1 бала до 12 балів. Якщо учень/учениця з певних причин не виконав/ла роботу, він/вона має пройти відповідну перевірку додатково задля того, щоб отримати відповідний бал. Тексти для перевірки можуть бути різними, але однакового рівня складності.

II. УСНО ВЗАЄМОДІЄ ТА ВИСЛОВЛЮЄТЬСЯ / ГОВОРІННЯ

Під час перевірки складених учнями/ученицями висловлювань (діалогів, усних і письмових переказів та творів) ураховується ступінь повноти вираження теми, міра самостійності виконання роботи, ступінь вияву творчих здібностей, особистого ставлення до змісту висловлювання.

1. Діалогічне мовлення

Під час оцінювання діалогу перевіряється здатність учнів/учениць виявляти певний рівень обізнаності з теми, що обговорюється; демонструвати вміння

- складати діалог відповідно до запропонованої ситуації й мети спілкування; самостійно досягати комунікативної мети;
- використовувати репліки для стимулювання, підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету;

- дотримуватися теми спілкування; додержуватися правил спілкування й норм української літературної мови;
- демонструвати певний рівень вправності в процесі діалогу (стислість, логічність, виразність, доречність, винахідливість тощо);
- висловлювати особисту позицію щодо теми, яка обговорюється;
- аргументувати висловлені тези, ввічливо спростовувати помилкові висловлення співрозмовника.

Зазначені характеристики діалогу є основними критеріями під час оцінювання його.

Матеріал для контрольних завдань добирається з урахуванням тематики соціокультурної змістової лінії чинної програми, рівня підготовки, вікових особливостей і пізнавальних інтересів учнів/учениць. Теми для діалогу озвучуються вчителем на початку уроку. На підготовку відводиться 5–10 хвилин.

Оцінюється діалог, складений двома учнями/ученицями.

Обсяг діалогу

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й	10-й	11-й
Орієнтовна кількість реплік для двох учнів/учениць	5-6 реплік	6-7 реплік	7-8 реплік	8-9 реплік	9-10 реплік	10-11 реплік	11-12 реплік

Примітка. Під час оцінювання діалогу необхідно диференціювати репліки на розгорнуті (складаються з двох і більше речень) і нерозгорнуті (виражені одним реченням). Якщо репліки розгорнуті, то їх кількість зменшується. До вказаної кількості не зараховуються слова, що відносяться до мовленнєвого етикету (звертання, привітання, прощання тощо).

Критерії оцінювання діалогу

Характеристика складених учнями діалогів	Бали
Початковий рівень	
Учні/учениці беруть участь у діалозі за найпростішою за змістом мовленнєвою ситуацією, можуть не лише відповідати на запитання співрозмовника, а й формулювати деякі запитання, припускаючись помилок різного характеру. Проте комунікативна мета досягається ними лише частково.	1–3

Середній рівень	
Учні/учениці успішно досягають комунікативної мети в діалозі з нескладної теми, їхні репліки загалом є змістовними, відповідають основним правилам поведінки в розмові, нормам етикету, проте їм не вистачає самостійності суджень, аргументації їх, новизни, лаконізму в досягненні комунікативної мети, наявна певна кількість помилок у мовному оформленні реплік тощо.	4–6
Достатній рівень	
Учні/учениці самостійно складають діалог із проблемної теми, демонструючи загалом достатній рівень вправності й культури мовлення: чітко висловлюють думки, виявляють уміння сформулювати цікаве запитання, дати влучну, дотепну відповідь, здебільшого виявляють толерантність, стриманість, коректність у разі незгоди з думкою співрозмовника, але в діалозі є певні недоліки: можуть траплятися відхилення від теми, нечітко виражається особиста позиція співрозмовників, аргументація не відзначається оригінальністю тощо.	7–9
Високий рівень	
Учні/учениці складають діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми (або ж самі визначають проблему для обговорення), демонструючи вміння уважно й доброзичливо вислухати співрозмовника, переконливо й оригінально аргументують свою позицію, добирають цікаві, влучні, переконливі докази на захист своєї позиції, зокрема й із власного досвіду, зіставляють різні погляди на той самий предмет, розуміючи при цьому можливість інших підходів до проблеми, яка обговорюється, виявляють повагу до думки іншого, додержуються правил поведінки й мовленнєвого етикету в розмові; структура діалогу й мовне оформлення реплік діалогу відповідає нормам.	10–12

Оцінювання мовного оформлення діалогу

Мовне оформлення діалогу орієнтовне, спирається на досвід учителя і помилки не підраховуються (зважаючи на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні).

Під мовним оформленням діалогу, тексту слід розуміти наявність/відсутність порушень лексичних, фразеологічних, граматичних (морфологічних, синтаксичних) стилістичних, орфоепічних, акцентологічних, інтонаційних норм української літературної мови, а також соціальних норм українського мовленнєвого етикету.

2. Монологічне мовлення (усні переказ і твір)

Під час оцінювання монологічного мовлення учнів/учениць основної школи перевіряється їхня здатність:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається (усно чи письмово);

б) демонструвати вміння:

– будувати висловлення певного обсягу, добираючи й упорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод із кінофільму, сприйнятий (побачений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо);

– урахувати мету спілкування, адресата мовлення;

– розкривати тему висловлення;

– виразно відображати основну думку висловлення, диференціюючи матеріал на основний і другорядний;

– викладати матеріал логічно, послідовно;

– використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови;

– додержуватися єдності стилю;

в) виявляти своє ставлення до предмета висловлення, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;

г) дотримуватися культури мовлення й правил спілкування з урахуванням мовленнєвої ситуації;

г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема:

– здатність здобувати потрібну інформацію в різноманітних джерелах (зокрема користуватися ІКТ) для створення власних усних і письмових висловлень;

– трансформувати здобуту інформацію, відтворюючи її докладно, стисло, вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлення;

– створювати оригінальний текст певного стилю, типу й жанру мовлення;

- аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази;
- викладати матеріал виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.

Оцінювання усного переказу/твору

За усне висловлювання (переказ, твір) ставлять одну оцінку – за зміст, а також якість мовного оформлення (орієнтовно, спираючись на досвід учителя і не підраховуючи помилок, зважаючи на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні).

ІІІ. СПРИЙМАЄ ПИСЬМОВІ ТЕКСТИ / ЧИТАННЯ

1. Читання вголос

Контрольна перевірка читання вголос здійснюється в 5–9 класах.

1. Перевіряється здатність учня/учениці:

- а) демонструвати певний рівень розуміння прочитаного;
- б) виявляти вміння читати із достатньою швидкістю, плавно, з гарною дикцією, відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм;
- в) виражати за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, авторський задум;
- г) пристосовувати читання до особливостей слухачів (ступеня підготовки, зацікавленості певною темою тощо).

2. Перевірка вміння читати вголос здійснюється індивідуально: учитель дає учневі/учениці текст, опрацьований на попередніх уроках, деякий час на підготовку і пропонує прочитати цей текст перед класом.

3. *Матеріал для контрольного завдання:* знайомий учневі/учениці текст, дібраний відповідно до вимог програми для кожного класу; текст добирається з таким розрахунком, щоб час його озвучення (за нормативною швидкістю) окремим/ою учнем/ученицею дорівнював 1–2 хвилинам (для читання слід пропонувати невеликі тексти зазначених у програмі стилів, типів і жанрів мовлення,

відносно завершені уривки творів або порівняно великий текст, розділений на частини, які читаються кількома учнями/ученицями послідовно).

4. *Одиниця контролю*: озвучений учнем/ученицею текст (швидкість читання у звичайному для усного мовлення темпі – 80–120 слів за хвилину).

Критерії оцінювання читання вголос

Бали	Характеристика читання
Початковий рівень	
1–3	Учні/учениці читають ще дуже повільно, структурують текст і речення, читають і вимовляють слова, інтонують речення із значною кількістю помилок.
Середній рівень	
4–6	Учні/учениці читають зі швидкістю, що наближається до норми, поділяючи текст на речення, пов'язуючи слова в реченні між собою, але читають не досить плавно й виразно, припускаючись помилок в інтонуванні, вимові тощо.
Достатній рівень	
7–9	Учні/учениці читають плавно, з належною швидкістю, правильно інтонують речення й поділяють їх на смислові відрізки, але припускаються певних недоліків (вираження авторського задуму, виконання комунікативного завдання; норм орфоєпії, дикції тощо).
Високий рівень	
10–12	Учні/учениці читають плавно, швидко, правильно інтонують речення й поділяють їх на смислові відрізки; добре відтворюють емоційне забарвлення, авторський задум, стильові особливості тексту, розв'язують комунікативне завдання; читають орфоєпічно правильно, з виразною дикцією.

2. Читання мовчки

1. Перевіряється здатність учня/учениці читати новий для них текст із належною швидкістю, розуміти й запам'ятовувати після одного прочитування фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, тему і основну думку, виразально-зображувальні засоби прочитаного твору; давати оцінку прочитаному.

2. Перевірка вміння читати мовчки здійснюється фронтально за одним із варіантів.

Варіант перший: учні/учениці читають незнайомий текст від початку до кінця, а відтак відповідають на запитання вчителя за змістом прочитаного. Учні/учениці

повинні вислухати кожне запитання, варіанти відповідей на нього, вибрати один з них і записати лише його номер поряд із номером запитання.

Варіант другий: учні/учениці одержують видруковані запитання та варіанти відповідей на них і відзначають “галочкою” правильний з їхнього погляду варіант.

У **5 класі** учням/ученицям пропонують 6 запитань за текстом з чотирма варіантами відповідей, у **6-9 класах** – 12 запитань з чотирма варіантами відповідей. Завдання повинні торкатися фактичного змісту тексту, його причинно-наслідкових зв'язків, окремих мовних особливостей (переносне значення слова, виражальні засоби мови тощо), відображених у тексті образів (якщо є), висловлення оцінки прочитаного.

3. Матеріал для контрольного завдання: невідомі учням/ученицям тексти різних стилів, типів жанрів мовлення, що включають монологічне та діалогічне мовлення (відповідно до вимог програми для кожного класу). Текст добирається таким чином, щоб учні/учениці, які мають порівняно високу швидкість читання, витрачали на нього не менше 1-2 хвилини часу і були завантажені роботою.

4. *Одиниця контролю:* відповіді учнів/учениць на запитання тестового характеру, складені за текстом, що запропонований для читання, та швидкість читання

Обсяг текстів для контрольного читання мовчки

Клас	Обсяг тексту для читання мовчки		Швидкість читання мовчки (слів за хвилину)
	художнього стилю	інших стилів	
5-й	300-360 слів	100-160 слів	90–180
6-й	360-420 слів	160-220 слів	100–200
7-й	420-480 слів	220-280 слів	110–220
8-й	480-540 слів	280-340 слів	120–240
9-й	540-600 слів	340-400 слів	130–260
10-й	600–660 слів	400–460 слів	140–280
11-й	660–720 слів	460–520 слів	150–300

Оцінювання читання мовчки

Оцінювання читання мовчки здійснюється за допомогою тестової перевірки: правильна відповідь на кожне із 6 запитань оцінюється двома балами, а кожне із 12 запитань оцінюється одним балом.

Якщо учень/учениця з певних причин не виконав/ла роботу, він/вона має пройти відповідну перевірку додатково задля того, щоб отримати відповідний бал.

IV. ПИСЬМО (ПИСЬМОВІ ПЕРЕКАЗ / ТВІР / ЕСЕ / ДИКТАНТ)

1. Перевіряється здатність учня/учениці:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається (письмово);

б) демонструвати вміння:

- будувати висловлювання певного обсягу, добираючи і впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод з кінофільму, сприйнятий (побачений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо);

- урахувати мету спілкування, адресата мовлення;

- розкривати тему висловлювання;

- виразно відображати основну думку висловлювання, диференціюючи матеріал на головний і другорядний;

- викладати матеріал логічно, послідовно;

- використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови;

- додержувати єдності стилю;

в) виявляти своє ставлення до предмета висловлювання, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;

г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема:

- трансформувати одержану інформацію, відтворюючи її докладно, стисло, вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлювання;

- створювати оригінальний текст певного стилю;

- аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази;

- викладати матеріал виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.

2. Перевірка здатності **письмово** переказувати і створювати текст здійснюється фронтально: учням/ученицям пропонується переказати прочитаний учителем (за традиційною методикою або самостійно прочитаний) текст чи інший матеріал для переказу або самостійно написати твір.

1. Переказ. Переказ із творчим завданням

Матеріалом для переказу (усного/письмового) можуть бути: текст, що читається вчителем, або попередньо опрацьований текст; самостійно прочитаний матеріал із газети, журналу, епізод кінофільму чи телепередачі, розповідь іншої людини про певні події, народні звичаї тощо. Якщо пишеться переказ із творчим завданням, учням/ученицям пропонується, окрім того, також завдання, що передбачає написання творчої роботи, обов'язково пов'язаної зі змістом переказу.

Обсяг тексту для переказу

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й	10-й	11-й
Обсяг тексту для переказу	100-150 слів	150-200 слів	200-250 слів	250-300 слів	300-350 слів	350-400 слів	400-450 слів
Обсяг творчого завдання до переказу, виконаного письмово	0,3-0,5 сторінок	0,3-0,5 сторінок	0,5-0,75 сторінок	0,5-0,75 сторінок	0,75-1,0 сторінок	0,75-1,0 сторінок	1,0-1,5 сторінок

Обсяг тексту для стислого чи вибіркового переказу має бути у 1,5-2 рази більшим за обсяг тексту для докладного переказу.

Якщо для контрольної роботи використовуються інші джерела, то матеріал добирається так, щоб обсяг переказу міг бути в межах пропонованих для певного класу норм.

Тривалість звучання усного переказу – 3-5 хвилин.

Оцінка за переказ є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють у колонці з датою написання роботи, надпис у журнальній колонці „Переказ” не робиться.

Оцінка за переказ із творчим завданням є середнім арифметичним за зміст і грамотність та творче завдання, яку виставляють у колонці з датою написання роботи, надпис у журнальній колонці „Переказ” не робиться.

2. Твір

Матеріалом для твору (усного/письмового) можуть бути: тема, сформульована на основі попередньо обговореної проблеми, життєвої ситуації, прочитаного та проаналізованого художнього твору; а також пропонувані для окремих учнів допоміжні матеріали (якщо обирається варіант диференційованого підходу до оцінювання).

Обсяг письмового твору з української мови та літератури

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й	10-й	11-й
Кількість сторінок	0,5	0,5-0,75	0,75-1,0	1,0-1,5	1,5-2,0	2,0–2,5	2,5–3,0

Оцінка за твір є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють у колонці з датою написання роботи, надпис у журнальній колонці „Твір” не робиться.

У монологічному висловленні оцінюють його зміст і форму (мовне оформлення). За усне висловлення (переказ, твір) ставлять одну оцінку – за зміст, а також якість мовного оформлення (орієнтовно, спираючись на досвід учителя й не підраховуючи помилок, зважаючи на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні). Оцінюючи усне висловлення, враховують наявність відхилень від орфоепічних норм, правильність інтонування речень; у письмових висловленнях – наявність: 1) орфографічних і пунктуаційних помилок, які підраховуються сумарно, без диференціації; 2) лексичних, граматичних і стилістичних. За писемне мовлення виставляють також одну оцінку: на основі підрахунку допущених недоліків за зміст і помилок за мовне оформлення, урахувавши співвідношення їх.

3. Есе/есеї

Есе/есеї – самостійна творча письмова робота, ознакою якої є особистісний характер сприймання проблеми та її осмислення, невеликий обсяг, вільна композиція, невимушеність та емоційність викладу.

Види есе: вільне і формальне

Вільне	Формальне
<i>Ознаки:</i> невеликий обсяг (7-10 речень); довільна форма і стиль викладу зі збереженням структурованості тексту (вступ, основна частина, висновок); наявність позиції автора.	<i>Ознаки:</i> обсяг 120-200 слів логічна організація структури: наявність відповідних компонентів (тези, аргументи, приклади, оцінювальні судження, висновки); грунтовність викладу; наявність позиції автора.

Вільне есе обмежене в часі (5-10 і 10-15 хв.). До нього доцільно вдаватися на кожному уроці й на різних етапах його: цілевизначення, закріплення, рефлексії тощо.

Для написання формального есе виділяють більше часу: від 20 до 45 хвилин.

Види формального есе: *інформаційне* (есе-розповідь, есе-визначення, есе-опис); *критичне*; *есе-дослідження* (порівняльне есе, есе-протиставлення, есе причини-наслідку, есе-аналіз).

Вимоги до формального есе

1. Обсяг – 1-2 сторінки тексту (120-200 слів).
2. Есе повинно сприйматися як цілісний твір, ідея якого зрозуміла й чітка.
3. Кожен абзац есе розкриває одну думку.
4. Необхідно писати стисло і ясно. Есе не повинно містити нічого зайвого, має нести лише інформацію, необхідну для розкриття ідеї есе, власної позиції автора.
5. Есе має відрізнятися чіткою композиційною побудовою, бути логічним за структурою. В есе, як і в будь-якому творі, повинна простежуватися внутрішня логіка, що визначається, з одного боку, авторським підходом до питання, що обговорюється, а з іншого – самим питанням. Необхідно уникати різких стрибків від однієї ідеї до іншої, думка має розкриватися послідовно.
6. Есе повинно засвідчити, що його автор знає й осмислено застосовує теоретичні поняття, терміни, узагальнення, ідеї.
7. Есе має містити переконливе аргументування порушеної проблеми.

Структура есе

Есе складається з таких частин: *вступ, основна частина, висновок*.

Вступ – обґрунтування вибору теми есе.

Основна частина – теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій.

Висновок – узагальнення й аргументовані висновки до теми тощо. Підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині.

Оцінка за есе є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють у колонці з датою написання роботи, надпис у журнальній колонці „Есе” не робиться.

Мовне оформлення перевірки письмового переказу/твору/есе

За **письмове мовлення** виставляють одну оцінку: на основі підрахунку допущених недоліків за зміст і помилок за мовне оформлення, ураховуючи їх співвідношення.

Оцінюючи письмові роботи (перекази/перекази із творчим завданням, твори, есе), ураховують наявність:

- 1) орфографічних та пунктуаційних помилок, які підраховуються сумарно, без диференціації (перша позиція);
- 2) лексичних, граматичних і стилістичних помилок (друга позиція).

Загальну оцінку за мовне оформлення (МО) виводять таким чином: до бала за орфографію та пунктуацію додають бал, якого заслуговує робота за кількістю лексичних, граматичних і стилістичних помилок, одержана сума ділиться на 2:

МО:	4 5	(7 + 8): 2 = 8 балів
	I+V — Л+Г+С	

Під час виведення **єдиної оцінки за письмову роботу** до кількості балів, набраних за зміст переказу чи твору, додається кількість балів за мовне оформлення і їхня сума ділиться на 2:

При цьому якщо частка не є цілим числом, вона заокруглюється в бік більшого числа.

Остаточний вигляд запису:

З — 4: 7 балів
МО — 4 + 5 = 8 балів (7+8): 2 = 8 балів

Це означає, що учнівська робота має чотири змістові помилки (за зміст – 7 балів) і дев'ять помилок у мовному оформленні: чотири орфографічні та пунктуаційні (сумарно) помилки, п'ять лексичних, граматичних і стилістичних (сумарно) помилок (за мовне оформлення – 8 балів). Сума цих балів ділиться на 2, і оскільки частка не є цілим числом ($15 : 2 = 7,5$), то вона заокруглюється в бік більшого числа (8 балів).

Під час проведення уроків навчальних переказів/творів рекомендується на розсуд учителя здійснювати вибірково перевірку певного виду діяльності. Проте під час перевірки зошитів оцінюються всі письмові навчальні перекази/твори, що й враховується під час виставлення оцінки за ведення зошита.

Критерії оцінювання письмового переказу/твору/есе

Бали	Рівні навчальних досягнень учнів	Мовне оформлення		Змістові помилки
		орфографічні пунктуаційні помилки	лексичні, граматичні стилістичні	
Початковий рівень				
1.	Побудованому учнем/ученицею тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи	15-16 і більше	13 і більше	<i>Окремі речення</i>
2.	Побудоване висловлювання учнем/ученицею характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики і граматична будова мовлення	13-14	12	<i>Окремі фрагменти</i>
3.	Учневі/учениці слід працювати над виробленням умінь послідовніше й чіткіше викладати власні думки, дотримуватися змістової та стилістичної єдності висловлювання, потребує збагачення та урізноманітнення лексики й граматична будова висловлювання	11-12	11	Менше $\frac{1}{2}$ норми

Середній рівень				
4.	Висловлювання учня/учениці за обсягом складає дещо більше половини від норми і характеризується певною завершеністю, зв'язністю; розкриття теми має бути повнішим, ґрунтовнішим і послідовнішим; чіткіше мають розрізнятися основна та другорядна інформація; потребує урізноманітнення добір слів, більше має використовуватися авторська лексика	9-10	9	7
5.	За обсягом робота учня/учениці наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразнена основна думка, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим	7-8	8	6
6.	За обсягом висловлювання учня/учениці сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний, але учневі ще слід працювати над умінням самостійно формулювати судження, належно їх аргументувати, точніше добирати слова й синтаксичні конструкції	5-6	7	5
Достатній рівень				
7.	Учень/учениця самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, вдало добирає лексичні засоби, але ще має вдосконалювати вміння чітко висвітлювати тему, послідовно її викладати, належно аргументувати основну думку	4	6	4
8.	Учень/учениця самостійно буде достатньо повне, осмислене висловлювання, загалом ґрунтовно висвітлює тему, добирає переконливі аргументи на їх користь, проте ще має працювати над урізноманітненням словника, граматичного та стилістичного оформлення роботи	3	5	3
9.	Учень/учениця самостійно буде послідовний, повний, логічно викладений текст; загалом розкриває тему,	1+1 (негруба)	4	2

	висловлює основну думку; вдало добирає лексичні засоби, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати власну позицію і належно її аргументувати			
Високий рівень				
10.	Учень/учениця самостійно буде послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему, робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, дотриманням стильової єдності й виразності тексту	1	3	1
11.	Учень/учениця самостійно буде послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю	1 (негруба)	2	-
12.	Учень/учениця самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; робота відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю	-	1	-

4. Диктант. Оцінювання правописних (орфографічних і пунктуаційних) умінь учнів/учениць

Основною формою перевірки орфографічної та пунктуаційної грамотності є контрольний текстовий *диктант*.

1. *Перевірки* підлягають уміння правильно писати слова на вивчені орфографічні правила і словникові слова, визначені для запам'ятовування; ставити розділові знаки відповідно до опрацьованих правил пунктуації; належним чином оформляти роботу.

Перевірка здійснюється фронтально за традиційною методикою.

2. *Матеріал для контрольного завдання*. Для контрольного текстового диктанту використовується текст, доступний для учнів/учениць цього класу.

Обсяг диктанту по класах

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й	10-й	11-й
Кількість слів у тексті	80-90	90-100	100-110	110-120	120-130	130-140	140-150

Примітка. У визначенні кількості слів у диктанті враховують як самостійні, так і службові слова.

Для контрольних диктантів використовуються тексти, в яких кожне з опрацьованих протягом семестру правил орфографії та/чи пунктуації були представлені 3-5 прикладами.

Критерії оцінювання диктанту

Рівні	Початковий			Середній			Достатній			Високий		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Кількість помилок	15-16 і більше	13-14	11-12	9-10	7-8	5-6	4	3	1+1 (негруба)	1	1 (негруба)	

Особливості оцінювання диктанту

- Орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;
- Виправляються, але не враховуються такі орфографічні та пунктуаційні помилки:**
 - на правила, які не включені до шкільної програми;

б) на ще не вивчені правила;

в) у словах із написаннями, що не перевіряються, над якими не проводилася спеціальна робота;

г) у передачі так званої авторської пунктуації.

3. Повторювані помилки (помилка у тому самому слові, яке повторюється в диктанті кілька разів) вважаються однією помилкою.

Недотримання нормативного вживання прийменників *у//в* та *з//зі//із//зо*, сполучників *і//й*, постфіксів *-ся//-сь*, кваліфікуємо як повторювані помилки й визначаємо як одну орфографічну помилку на кожен вид позиційного чергування (*у//в, і//й, з//зі//із//зо, -ся//-сь* і под.) (С.А. Омельчук).

4. Однотипні (помилки на те само правило), але в різних словах вважаються різними помилками.

5. Розрізняють *грубі і негрубі* помилки; зокрема, до *негрубих* відносяться такі:

а) у винятках з усіх правил;

б) у написанні великої букви у складних власних найменуваннях;

в) у випадках написання разом і окремо префіксів у прислівниках, утворених від іменників із прийменниками;

г) у випадках, де можлива заміна розділових знаків (наприклад, тире замість двокрапки у складному реченні);

г) у випадках, що вимагають розрізнення **не і ні** (у сполученнях *не хто інший, як...; не що інше, як...; ніхто інший не...; ніщо інше не...*);

е) у пропуску одного з повторюваних розділових знаків або в порушенні їх послідовності;

є) у заміні українських букв літерами іншого алфавіту.

6. За наявності п'яти і більше виправлень оцінка знижується тільки на один бал.

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

5-6 класи

У 2023/2024 навчальному році вивчення української літератури у 5–6 класах здійснюватиметься за модельними навчальними програмами „Українська література. 5-6 класи” (автори: Яценко Т.О., Качак Т.Б. та ін.), „Українська література. 5-6 класи” (автори: Архипова В.П., Січкач С.І., Шило С.Б.), „Українська література. 5-6 класи” (автори Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.); „Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5-6 класи” (автори Яценко Т.О., Тригуб І.А.), рекомендованими наказом Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795; „Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 5-6 класи” (автори Старагіна І.П. та ін.), рекомендована наказом Міністерства освіти і науки України від 29.09.2021 № 1031 (програми розміщені на офіційному вебсайті МОН за покликанням: <https://mon.gov.ua/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-kl>).

Рекомендовані види робіт з української літератури в 5 – 6 класах**

Семестри	5 клас		6 клас	
	I	II	I	II
Діагностування (у різний спосіб) прогресу набуття учнями літературних знань і компетентностей	2	3	3	3
Уроки позакласного читання	2	2	2	2
Література рідного краю	2	2	2	2
1. Сприймає усну інформацію на слух / Аудіювання				
<i>Аудіювання</i>	1	1	1	1
2. Усно взаємодіє та висловлюється / Говоріння				
<i>Розвиток мовлення (усно)</i>	1	1	1	1
3. Сприймає письмові тексти/ Читання				
<i>Читання вголос</i>	1*	1*	1*	1*
4. Письмово взаємодіє та висловлюється / Письмо				
<i>Розвиток мовлення (письмово)</i>	1	1	1	1

* Види діяльності, перевірка яких здійснюється індивідуально протягом семестру (на розсуд учителя); для них не виділяються окремі уроки.

****Таблиця має рекомендаційний характер. Учитель може ставити оцінки за обов'язкові групи загальних результатів (аудіювання, говоріння, читання, письмо) на основі різних видів робіт (зазначених у навчальних програмах) або на основі спостереження за поступом учнів протягом семестру. Кількість і види таких робіт на семестр учитель може планувати самостійно.**

7 – 11 класи

У 2023/2024 навчальному році вивчення української літератури здійснюватиметься за такими програмами:

у 7–9 класах за навчальною програмою, затвердженою наказом МОН України від 07.06.2017 № 804 „Про оновлені навчальні програми для учнів 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів” зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698 (програма розміщена на офіційному вебсайті МОН за покликанням: <https://mon.gov.ua/navchalni-programi-5-9-kl>);

у 10–11 класах за навчальними програмами (рівень стандарту та профільний рівень), затвердженими наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407 „Про надання грифу МОН навчальним програмам для учнів 10–11 класів закладів загальної середньої освіти” зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698 (Програми розміщені на офіційному вебсайті МОН за покликанням: <https://mon.gov.ua/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>).

З метою рівномірного розподілу навантаження учнів/учениць протягом навчального року подаємо рекомендовану кількість видів контролю з української літератури (за класами). Поданий у таблиці розподіл годин є мінімальним і обов'язковим для проведення в кожному семестрі. Учитель-словесник на власний розсуд може збільшити кількість видів контролю відповідно до рівня підготовленості учнів/учениць, особливостей класу тощо.

Обов'язкова кількість видів контролю з української літератури у 7–9 класах

Класи	7		8		9	
	I	II	I	II	I	II
Контрольні роботи у формі:	3	3	3	3	3	3
контрольного класного твору***	1	1	1	1	1	1
виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	2	2	2	2	2	2
Уроки розвитку мовлення* (у+п)	2	2	2	2	2	2
Уроки позакласного читання	2	2	2	2	2	2

Література рідного краю	2	2	2	2	2	2
Перевірка зошитів**	4	5	4	5	4	5

**Обов'язкова кількість видів контролю
з української літератури в 10-11 класах**

Семестри	10-11 класи		10-11 класи	
	I	II	I	II
Рівні	стандарту		профільний	
Контрольні роботи у формі:	3	3	4	4
контрольного класного твору***	1	1	1	1
виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання)	2	2	3	3
Уроки розвитку мовлення*	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)
Уроки позакласного читання	1	1	2	2
Література рідного краю	1	1	2	2
Перевірка зошитів**	4	5	4	5

*У кожному семестрі обов'язковим є проведення двох уроків розвитку мовлення: одного уроку усного розвитку мовлення, а другого – письмового. Умовне позначення в таблиці – (у + п).

**Під час оцінювання зошита з української літератури слід урахувати наявність різних видів робіт; грамотність (якість виконання робіт); охайність; уміння правильно оформлювати роботи (дотримання вимог до оформлення орфографічного режиму). Оцінку за ведення зошита з української літератури виставляють у кожному класі окремою колонкою в журналі раз на місяць і враховують як поточну до найближчої тематичної. У разі відсутності учня/учениці на уроках протягом місяця рекомендуємо в колонці за ведення зошита зазначати н/о (нема оцінки).

****Контрольні класні твори пропонуємо давати у формі есе, мінітворів щодо розкриття певної проблеми чи образу програмового тексту тощо.* Це розвиватиме самостійне творче мислення учнів/учениць і дасть їм можливість виконати роботу протягом одного уроку.

Оцінка за контрольний твір з української літератури є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють у колонці з датою написання роботи. Надпис у журнальній колонці „Твір” не робиться.

Основний курс доповнюють **уроки літератури рідного краю**, що сприяють усебічному розвитку, духовному збагаченню, утвердженню гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей. Звертаємо увагу на рекомендовану кількість уроків літератури рідного краю: 5–9 класи – 4 год/рік; 10–11 класи – 2 год/рік (рівень стандарту) та 4 год/рік (профільний рівень)

Формування читацької компетентності здобувача освіти – актуальна педагогічна проблема, оскільки в умовах розвитку інформаційних технологій помічено згасання інтересу учнів/учениць до художнього слова. Із метою

підвищення рівня читацької грамотності доцільним є використання в освітньому процесі інтерактивних форм (відповідні інтернет-ресурси, мультимедіа, електронні книги й бібліотеки, аудіозаписи) і методів викладання предметів мовно-літературного спрямування, що мотивують інтерес учнів/учениць до читання, засвоєння літературних творів, уміння вступати в діалоги, аргументувати свою думку.

Звертаємо увагу, що вчитель не має допустити шаблонного прочитання художнього твору, а дати можливість учневі/учениці творчо мислити, сприймати твір цілісно, аналізувати, використовувати й оцінювати текст задля досягнення певних цілей, розширення знань і читацького потенціалу.

На уроках української літератури вчитель особливу увагу повинен звертати на формування в учнів/учениць соціальної та громадянської компетентностей через наведення прикладів із художніх творів, де герої займають активну громадянську позицію; через діалогічну взаємодію з текстом, автором, героями; спілкування з ровесниками. Формування в учнів/учениць предметних і ключових компетентностей має відбуватися в єдиній системі використання діалогічних, групових та інтерактивних форм організації освітньої діяльності учнів/учениць.

Нестандартні уроки спрямовані на активізацію емоційно-мотиваційної сфери, розвивають творче мислення, формують мотивацію навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності.

Навчальна та методична література з української літератури, рекомендована МОН, зазначена в Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки, що розміщений на офіційному сайті ДНУ „Інститут модернізації змісту освіти” (<https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>).

Орієнтовний формат запису журнальної сторінки з української літератури у 5- 6 класах

I семестр

№	Місяць і число / Прізвище та ім'я учня \ учениці	09	27	Зошит	Тематична	24	28	Зошит	Тематична	05	15	Зошит	20	29	Зошит	Тематична	Аудіювання	Говоріння	Читання	Письмо	I семестр	Скоригована
		09	09		10	10	11		11	12	12		8	8		8	8	8	8			
1.	Биба Богдан		8	6	8	7	8	8	8		8	9		9	8	9	8	8	8	8	8	
2.	Зінченко Вікторія		7	7	7		7	9	7		7	8		8	9	8	7	8	7	7	7	
3.	Куртанич Діана		9	9	9	9	10	9	10		9	10		10	9	10	10	9	10	10	10	

II семестр

№	Місяць і число / Прізвище та ім'я учня/учениці	29	Зошит	27	Зошит	Тематична	26	28	Зошит	Тематична	15	20	Зошит	17	29	Зошит	Тематична	Аудіювання	Говоріння	Читання	Письмо	II семестр	Скоригована	Річна
		01		02		03	03	04		04	05	05		8	8		8	8	8	8	8	8	8	
1.	Биба Богдан		8	7	8	7	7	8	8	8		8	9	8	8	8	8	9	8	8	8	8		8
2.	Зінченко Вікторія		7	7	7	7		8	9	8		7	8		7	8	7	7	7	7	7	7		7
3.	Куртанич Діана		9	9	9	9	10	9	10		9	10		10	9	10	10	9	10	10	10	10		10

Оцінки за „Говоріння”, „Письмо” виставляють на підставі робіт з розвитку мовлення. За читання напам’ять поетичних або прозових творів з української літератури оцінка виставляється у колонку без дати з надписом „Напам’ять” та враховується в тематичну.

ВИДИ РОБІТ ІЗ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- складання оповідання (казки) за прислів'ям;
 - добір прислів'їв, крилатих виразів, фразеологічних зворотів, що виражають головну ідею твору;
 - введення власних описів в інтер'єр, портрет, пейзаж у вже існуючому творі;
 - усний переказ оповідання, епізоду твору;
 - твір-характеристика персонажа;
 - написання асоціативного етюд, викликаного певним художнім образом;
 - написання вітального слова на честь літературного героя, автора тощо;
 - твір-опис за картиною;
 - складання тез літературно-критичної статті (параграфу підручника);
 - підготовка проєкту (з можливим використанням мультимедійних технологій)
- індивідуального чи колективного – з метою представлення життєвого і творчого шляху, естетичних уподобань письменника тощо;
- складання анкети головного героя, цитатних характеристик, конспекту, рецензії, анотації;
 - написання реферату, есе, мінітворів, відповідей на проблемні питання;
 - ідейно-художній аналіз поетичного чи прозового твору;
 - написання листа авторові улюбленої книжки;
 - інсценізація твору (конкурс на кращу інсценізацію уривка твору) тощо.
 - підготовка рекламних роликів та літературних білбордів, буктрейлерів та презентацій, колажів та летбуків, пазлів і ментальних карт, ілюстрацій та коміксів тощо;
 - створення віртуальних сторінок письменників у соціальних мережах, акаунтів літературних персонажів, листів-звернень, відеолістів.

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок учнів у процесі поурочного вивчення теми з української літератури

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
Початковий рівень	
1	Учень/учениця на елементарному рівні відтворює матеріал, називаючи окремий літературний факт або явище (автора й назву твору, окремих літературних персонажів тощо).
2	Учень/учениця розуміє навчальний матеріал і може відтворити фрагмент з нього окремим реченням (називає окремі факти з життя і творчості письменника, головних персонажів твору, упізнає за описом окремого персонажа твору, упізнає, з якого твору взято уривок тощо).
3	Учень/учениця розуміє навчальний матеріал і за допомогою вчителя дає відповідь у формі висловлювання (відтворює зміст у певній послідовності, називає на репродуктивному рівні жанр твору, упізнає літературний факт за описом або визначенням).
Середній рівень	
4	Учень/учениця має уявлення про зміст твору, може переказати незначну його частину та з допомогою вчителя визначає основні сюжетні елементи, на репродуктивному рівні відтворює фактичний матеріал.
5	Учень/учениця знає зміст твору, переказує окрему його частину, знаходить у тексті приклади відповідно до сформульованого завдання, висловлює оцінювальне судження і доводить його одним-двома аргументами, завершує відповідь простим узагальненням, дає визначення літературних термінів.
6	Учень/учениця знає зміст твору, може переказати значну його частину, з допомогою вчителя виділяє головні епізоди, уміє формулювати думки, називає риси характеру літературних героїв, встановлює окремі причиново-наслідкові зв'язки, дає визначення літературних термінів з прикладами.
Достатній рівень	
7	Учень/учениця володіє матеріалом і навичками аналізу літературного твору за поданим учителем зразком, наводить окремі приклади з тексту.
8	Учень/учениця володіє матеріалом, за зразком аналізує текст, виправляє допущені помилки, добирає докази на підтвердження висловленої думки, застосовує відомі факти, поняття для виконання стандартних навчальних завдань.
9	Учень/учениця володіє матеріалом та навичками комплексного аналізу літературного твору, застосовує теорію в конкретних ситуаціях, демонструє правильне застосування матеріалу, складає порівняльні характеристики, добирає аргументи на підтвердження власних міркувань.
Високий рівень	
10	Учень/учениця володіє матеріалом та навичками комплексного аналізу літературного твору, виявляє початкові творчі здібності, самостійно оцінює літературні явища, працює з різними джерелами інформації, систематизує, узагальнює та творчо використовує дібраний матеріал.

11	Учень/учениця на високому рівні володіє матеріалом, вміннями й навичками комплексного аналізу художнього твору, використовує засвоєні факти для виконання нестандартних завдань, самостійно формулює проблему й вирішує шляхи її розв'язання, висловлює власні думки, самостійно оцінює явища літератури й культури, виявляючи власну позицію щодо них.
12	Учень/учениця вільно володіє матеріалом та навичками текстуального аналізу літературного твору, виявляє особливі творчі здібності та здатність до оригінальних рішень різноманітних навчальних завдань, до перенесення набутих знань та вмінь на нестандартні ситуації, має схильність до літературної творчості.

Виразне читання

Вимоги до виразного читання

1. Відтворення емоційної насиченості твору (внутрішнє „бачення”, робота творчої уяви читця – особливо поетичного тексту).
2. Розуміння ідейно-художнього смислу, а не лише фактичного змісту тексту.
3. Вміння висловити своє особисте ставлення, передати зміст і настрій слухачам.

Орієнтовна кількість слів для вивчення напам'ять уривків прозових текстів за класами

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й	10-й	11-й
Кількість слів	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100	100-110	110-120

Рекомендуємо вчителям самим визначати уривки прозових творів (один раз на рік). Для вивчення уривка прозового тексту напам'ять краще вибирати пейзажі, описи зовнішності (характеру) літературного героя чи описи інтер'єру (екстер'єру) будівлі.

Критерії оцінювання виразного читання напам'ять художніх творів (за О.О. Ісаєвою)

Бали	Критерії оцінювання
	Початковий рівень
1	Учень/учениця монотонно читає напам'ять лише окремі фрази художнього тексту.
2	Учень/учениця невиразно читає напам'ять невеличкий фрагмент рекомендованого для вивчення твору.

3	Учень/учениця читає напам'ять недостатній за обсягом уривок твору зі значною кількістю фактичних мовленнєвих помилок.
Середній рівень	
4	При читанні напам'ять твору учень/учениця допускає значну кількість помилок різного характеру.
5	Учень/учениця читає вивчений напам'ять твір зі значними змістовими неточностями, порушенням правил техніки мовлення.
6	Учень/учениця читає напам'ять художній твір з окремими орфоепічними та змістовими огріхами.
Достатній рівень	
7	При читанні напам'ять твору учень/учениця правильно, чітко передає зміст твору, але виконує його невиразно, монотонно.
8	Вивчений напам'ять твір учень/учениця читає з окремими декламаційними огріхами.
9	Учень/учениця виразно читає напам'ять вивчений твір, але час від часу допускає змістові неточності.
Високий рівень	
10	Учень/учениця виразно, без помилок та неточностей, декламує твір напам'ять.
11	Вивчений напам'ять твір учень/учениця декламує, виявляючи індивідуальне розуміння тексту, своє ставлення до прочитаного.
12	Читання напам'ять твору учнем/ученицею відзначається високим рівнем артистизму, мовленнєвої вправності. Учень/учениця виявляє особисте ставлення до прочитаного, може сформулювати і висловити своє „надзавдання” (мету) читання твору.

Ведення зошитів

Ведення зошитів оцінюють від 1 до 12 балів щомісяця протягом семестру. Під час виставлення тематичного бала результати перевірки робочих зошитів, зазвичай, не враховують (*Наказ МОН № 289 від 01.04.2022 р. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (додаток 1) https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86195/*).

У разі відсутності учня/учениці на уроках протягом місяця рекомендуємо в колонці за ведення зошита зазначати н/о (нема оцінки).

Зошити для навчальних класних і домашніх робіт з української мови перевіряють:

- у 5–6 класах – двічі на тиждень;
- у 7–9 класах – 2–3 рази на місяць.

Учителі можуть підходити диференційовано до виправлення помилок у письмових роботах, зважаючи на вікові особливості та рівень сформованості відповідного уміння в конкретного учня/учениці: власноруч виправляти помилки; підкреслювати допущені помилки з метою самостійного виправлення їх учнем; позначати рядок, у якому є огріхи, на полях із метою самостійного пошуку та виправлення помилок тощо.

Оцінку за ведення зошита з української літератури виставляють у кожному класі окремою колонкою в журналі раз на місяць. Під час оцінювання зошита з української літератури слід урахувувати наявність різних видів робіт; грамотність (якість виконання робіт); охайність; уміння правильно оформлювати роботи (дотримання вимог орфографічного режиму).

Для контрольних робіт з української мови та літератури в усіх класах використовують по одному зошиту. Зошити для контрольних робіт зберігаються в школі протягом усього навчального року.

За умови наявності відповідного технічного забезпечення учитель може проводити контрольні роботи в електронному форматі відповідно до наказу МОН від 25.06.2018 № 676. Контрольні роботи учнів/учениць в електронному форматі можуть зберігатися в хмарному середовищі протягом навчального року.

Зошити учнів 5–9 класів підписуються за таким зразком:

<p style="text-align: center;">Зошит для робіт з української мови (літератури) учня (учениці) 5-Б класу Хустської спеціалізованої школи I–III ступенів № 1 ім. А. Волошина Василенка Микити</p>	<p style="text-align: center;">Зошит для контрольних робіт з української мови (з української літератури) учня(учениці) 5-А класу Лінгвістичної гімназії ім. Т.Г. Шевченка Петренко Валерії</p>
---	--

* У документах діє правило: географічна назва вживається в називному відмінку. Проте буває, що назва населеного пункту входить в офіційну назву навчального закладу: „Гімназія м. Калуша”. У такому разі, підписуючи зошит, уживають родовий відмінок. Правильними є і прикметникові утворення, засвідчені як офіційні у назві: Мукачівська загальноосвітня школа I–III ст. №2, Кам’яницька загальноосвітня школа I–III ст.

Джерела

1. **„Про освіту”** Закон України (Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>
2. **„Про повну загальну середню освіту”** Закон України (16 січня 2020 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>
3. **Державний стандарт базової середньої освіти.** Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
4. **Типова освітня програма** для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (Наказ МОН від 19.02.2021 р. № 235[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2021/02/22/nakaz-mon-vid-19-02-2021-235-pro-zatverdzhennia-typovoi-osvitn-oi-prohramy-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/>
5. **Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи** [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku?fbclid=IwAR0Su0XZPqxv3Rp0dsyWvSEg3V7nV5NoRkq8qpUgeJD636tTFRtDHre69Hg>
6. **Новий освітній стандарт для 5-9 класів** – що це за документ і що він змінює [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nus.org.ua/questions/novyj-osvitnij-standart-dlya-5-9-klasiv-shho-tse-za-dokument-i-shho-vin-zminyuye/>
7. **Навчальна програма не має копіювати модельну:** що спільного й різного в цих програмах [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/navchalna-programa-ne-maye-kopiyuvaty-modelnu-shho-spilnogo-j-riznogo-v-tsyh-programah/>
8. **Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу** в першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції НУШ (МОН України №4.5/2303-21 від 06.08.2021) [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/83419/
9. **Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів**, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти. Наказ МОН № 289 від 01.04.2022 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86195/